

Ιστορική-χρονολογική αναφορά του Μεσολογγίου μέσα στους αιώνες

/ [Ιστορία - Εθνικά Θέματα](#)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΙΕΡΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ιστορική - Χρονολογική αναφορά του [Μεσολογγίου](#) μέσα στους αιώνες... Ένα ευλαβικό προσκύνημα στους αθάνατους νεκρούς... 200 χρόνια μετά, 10 Απριλίου 1826 - 10 Απριλίου 2026...

Το Μεσολόγγι δεν ήταν διάβαση, ήταν οχύρωμα ψυχών και η βία ουδέποτε πέρασε από το Μεσολόγγι και το ΟΧΙ της εποχής εκείνης ήταν συνείδηση ευθύνης, συνείδηση Εθνικής συνοχής...

•

Γράφει ο Καθηγητής Χρήστος Γερ. Σιάσος

Το Μεσολόγγι, η Αιτωλοακαρνανία, η Ελλάδα και ο απανταχού Ελληνισμός, από την αρχή του έτους, **2026**, ξεκίνησαν τις εορταστικές εκδηλώσεις για την **επέτειο των επετείων, την Ηρωική Έξοδο των Ελεύθερων Πολιορκημένων** που φέτος συμπληρώνονται διακόσια χρόνια, **10 Απριλίου 1826 - 10 Απριλίου 2026**, με αποκορύφωμα το διήμερο, Σάββατο Λαζάρου ξημερώνοντας Κυριακή των Βαΐων.

Διπλή γιορτή, Θρησκευτική – Δεσποτική γιατί έχουμε την Είσοδο του Κυρίου μας Ιησού Χριστού στην πόλη της Ιερουσαλήμ και Εθνική, γιατί τιμούμε την Ηρωική Έξοδο των προγόνων μας Μεσολογγιτών με επίκεντρο το ένδοξο «**Αλωνάκι**» την Ιερή Πόλη του Μεσολογγίου, των αθάνατων Εξοδιτών.

Με τη θυσία τους έκαμαν το χρέος των προς την Πατρίδα, αφύπνισαν χιλιάδες ανθρώπους, Έλληνες και Φιλέλληνες, που κάθε χρόνο όλοι εμείς γινόμαστε προσκυνητές στην Ιερή γη, του Δημογέροντα **Χρήστου Καψάλη**, του Επισκόπου **Ιωσήφ Ρωγών**, του **Μακρή**, του **Μπότσαρη**, του **Τζαβέλα**, του **Ραζηκώτσικα**, των παληκαριών τους και του άμαχου πληθυσμού...

Το Μεσολόγγι **ΔΕΝ** έπεσε ποτέ! **ΔΕΝ** προσκύνησε τον εχθρό του! Σήμερα, όλοι εμείς μπορούμε να αφουγκραστούμε, σχεδόν, να ακούσουμε τους αθάνατους νεκρούς μας και με τα μάτια της ψυχής μας να δούμε τους **Μεσολογγίτες** – προγόνους μας, να δούμε τους **Φιλέλληνες**, να παίρνουν την μεγάλη απόφαση προς τη λευτεριά την τραγική εκείνη βραδιά, **Σάββατο Λαζάρου ξημέρωμα Βαγιόνε**.

Το ίδιο κάνει και ο **Εύζωνας** μπρος στον **Άγνωστο Στρατιώτη στο Σύνταγμα**, χτυπάει το τσαρούχι του με δύναμη στη γη δίνοντας το άκουσμα σε όλους τους **Άγνωστους νεκρούς του Έθνους μας** και την κλωτσιά που δίνει με μεγάλη ορμή «**σπρώχνει**» προς τα πίσω τα τετρακόσια χρόνια της σκλαβιάς που πέρασαν και μας λέει, να μην ξαναγυρίσουν...

Ο υπογράφων, μέσα από τα βιβλία μου, **ΚΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ, Οδοιπορικό στις Ιερές Μονές της Αιτωλοακαρνανίας – ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΕΣ ΠΟΥ ΕΠΕΣΑΝ ΤΟ 1821 – ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ** καταθέτω ένα ιστορικό χρονολόγιο – αναφορά του Μεσολογγίου μέσα στους αιώνες καθώς και ένα ευλαβικό προσκύνημα στους αθάνατους νεκρούς μας... **200 χρόνια μετά**.

1571 7 Οκτωβρίου. Πρώτη ιστορική αναφορά του Μεσολογγίου έχουμε από τον Ενετό Πάολο Παρούτα (Paolo Paruta). Επίσης μια άλλη μαρτυρία μας δίνει τις ημερομηνίες **3 Σεπτεμβρίου 1528** και **11 Απριλίου 1572**. Ο πρώτος συνοικισμός του Μεσολογγίου αποτελούταν από ναυτικούς που ήρθαν από την Πάργα και τις Δαλματικές Ακτές. Οι πρώτοι κάτοικοι του Μεσολογγίου ασχολούταν με την αλιεία, τη ναυτιλία, το εμπόριο και τη γεωργία.

1582 4 Σεπτεμβρίου. Δεύτερη αναφορά γίνεται σε συμβόλαιο ναυλώσεως μεταφοράς εμπορευμάτων από Μεσολογγίτες, από το νησί της Ζακύνθου στο Μεσολόγγι αντί του ποσού των 20 χρυσών τσεκινίων.

1668. Ο Τούρκος περιηγητής Εβλιά Τσελεμπή έφτασε στην Αιτωλοακαρνανία και για το Μεσολόγγι γράφει :

« Ανήκει στο σαντζάκ του Κάρλελι κι είναι ναχιγιές (μικρή διοικητική μονάδα) του Αγγελί Καστρί (Αγγελόκαστρο). Είναι χτισμένο σε μια αμμουδερή παραλία και σου δίνει την εντύπωση νησιού. Διοικητικά υπάγεται στο Νατόλκο (Ανατολικό) κι είναι χας του Μεγάλου Βεζύρη, που έχει μόνιμο επιτετραμμένο εμίνη (υπάλληλο αντιπρόσωπο). Αποτελείται από τριακόσια κεραμοσκέπαστα σπίτια γκιαούρηδων και σερήδων (πιστών μουσουλμάνων). Έχει ακόμα τζαμί , χάνι , μεκτέπ, μεντρεσέ , δέκα μαγαζιά , ένα τεκέ κι ένα μικρό χαμάμ. Τίποτε άλλο δεν υπάρχει».

1674 - 1675. Οι περιηγητές Jacob Spon (Γάλλος φιλόλογος , γιατρός και αρχαιολόγος) και George Wheeler (συλλέκτης - φυσιοδίφης) μας γράφουν ότι το Ανατολικό (Αιτωλικό) και το Μεσολόγγι ήταν δύο μικρές πόλεις , χτισμένες πάνω σε μικρά νησιά , στα αβαθή της λιμνοθάλασσας, και κατοικούταν από χριστιανούς.

1684. **1684.** Έχουμε την εισβολή των Ενετών. Οι Τούρκοι άρχισαν τις βιαιότητες και τη σφαγή γυναικών σε κάποιο χαρέμι του Μεσολογγίου. Οι Ενετοί οπλαρχηγοί υπό τον Λομβαρδό στρατηγό Στρασόλδο μπήκαν στην πόλη όπου τους υποδέχτηκαν πολλοί Μεσολογγίτες. Μετά από λίγες ημέρες ελευθερώθηκε και το Ανατολικό (Αιτωλικό).

1685. Γίνεται ξανά η κατάληψη του Μεσολογγίου από τους Τούρκους.

1689 - 1690. Το Μεσολόγγι καίγεται ξανά από τον πειρατή Γερακάρη με πάρα πολλούς αιχμαλώτους.

1714 - 1715. Το Μεσολόγγι δέχεται ξανά μεγάλες καταστροφές από τον Τουρκο - Βενετικό πόλεμο. Οι Τούρκοι μετά από τριάντα χρόνια ξανά μπαίνουν στο Μεσολόγγι και άρχισαν τις καταστροφές και τις λεηλασίες μέσα στην πόλη.

1726. Ιδρύεται το πρώτο Υποπροξενείο στο Μεσολόγγι, (της Βενετίας), με πρώτο υποπρόξενο τον Σπυρίδωνα Μπαρότση από τη Νάξο και αμέσως αναγνωρίζεται ως πρώτο ξένο Προξενείο από τους Μεσολογγίτες.

1727. **1730.** Οι Ενετοί ιδρύουν και αυτοί Υποπροξενείο στο Μεσολόγγι.

Τώρα, οι Μεσολογγίτες διαθέτουν πάνω από εβδομήντα πλοία, που τα περισσότερα ναυπηγήθηκαν σε μεσολογγίτικα καρνάγια.

1740. Μετά από την κατάληψη της Ναυπάκτου από τους Οθωμανούς, όλες οι εμπορικές δραστηριότητες του λιμανιού έρχονται στο Μεσολόγγι και έτσι αρχίζει εκ νέου περίοδος ακμής για την πόλη.
1741. Ο Γάλλος πρόξενος της Άρτας σε έκθεση του κάνει λόγο για πλήρη κυριαρχία των εμπορικών πλοίων του Μεσολογγίου στο Ιόνιο και το **1761** η εμπορική δραστηριότητα των Μεσολογγιτών φθάνει μέχρι το λιμάνι της Θεσσαλονίκης.
1742. Μέσα στην «καρδιά» του όρους Αράκυνθου ή Ζυγού χτίζεται το **Ιστορικό Μοναστήρι του Αη - Συμιού**. Ο τολμηρός και οραματιστής Ηγούμενος, **Αρχιμανδρίτης Ταράσιος Τσούμαρης** έκτισε πάνω σε παλαιά θεμέλια ναού που καταστράφηκε, τον Αη Συμιό. Ο Άγιος Ιερομόναχος, θέλοντας να ασκούν τα πνευματικά τους καθήκοντα οι Μεσολογγίτες και κάτοικοι της περιοχής, Καπεταναίοι και Αρματολοί του Ζυγού, υλοτόμοι, βοσκοί, έκτισε το Μοναστήρι όπου στη συνέχεια έγινε πνευματική εστία όλης της περιοχής. Εδώ, το μεγαλείο της φύσης συναντά την Πίστη. Η παράδοση μας λέει ότι το Μοναστήρι ήταν ο προπομπός της Εθνικής Εξέγερσης - της Επανάστασης του 1821 και στη συνέχεια, το Σάββατο του Λαζάρου προς την Κυριακή των Βαΐων, **10 Απριλίου 1826**, ήταν η συνάντηση των Εξοδιτών. Εδώ γράφτηκε ο τραγικός επίλογος της Εξόδου.

Στο Μοναστήρι ερχόταν οι Αρματολοί και οι Κλέφτες του Ζυγού προκειμένου να συνεδριάσουν και να πάρουν τις τελικές αποφάσεις για των Αγώνων.

Το Μοναστήρι κήκε στα χρόνια της Επανάστασης από τους κατακτητές Κιουταχή και Ιμπρήμ Πασά. Δέκα χρόνια αργότερα, **1836**, ο Αρχιμανδρίτης Ιωαννίκιος Αγγελάτος φρόντισε για την ανοικοδόμησή του. Το **1973** ο αείμνηστος Μητροπολίτης Αιτωλίας και Ακαρνανίας μακαριστός **Θεόκλητος Αβραντινής**, φρόντισε για την εκ νέου ανακαίνισή του φτιάχνοντας το Ηγουμενείο με τα κελιά των Μοναχών, το Αρχονταρίκι και άλλους βοηθητικούς χώρους.

Ο Ιερός αυτός τόπος εκπέμπει ζεστασιά και ταπεινότητα στους πιστούς προσκυνητές. Έχει κηρυχθεί Ιστορικό διατηρητέο Μνημείο. Είναι τόπος ευλογημένος, εκεί υπάρχει η απόλυτη πνευματική και ψυχική ηρεμία για κάθε Χριστιανό.

Η οικονομική πρόοδος τον 18ο αιώνα είναι μεγάλη, συνδυάζεται χρονικά με την ανάδειξη της παιδείας, όπου ιδρύονται στο Μεσολόγγι η Παλαμαϊκή Σχολή και η Σχολή Ελληνικών Μαθημάτων από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως.

1760. Ιδρύθηκε **η Παναμαϊκή Σχολή**, με τριακόσιους μαθητές, από τον δάσκαλο του Γένους **Παναγιώτη Παλαμά, 1722 - 1802**, που ήταν Διευθυντής της μέχρι το θάνατό του, περίπου σαράντα χρόνια. Στη συνέχεια τη Διεύθυνση ανέλαβε ο γιος του, **Γρηγόριος Παλαμάς**, οπότε ονομάστηκε Ακαδημία. Η λειτουργία της Παλαμαϊκής Σχολής συνεχίστηκε σε ολόκληρη τη διάρκεια της πολιορκίας του Μεσολογγίου. Σταμάτησε τη λειτουργία της το 1825, όταν η πόλη έπεσε στα χέρια των Τούρκων. Το **1829** ξαναλειτούργησε από τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. Μαθητής της υπήρξε και ο **Σπυρίδων Τρικούπης**. Η Σχολή λειτούργησε ως Πανεπιστήμιο και απέκτησε μεγάλη φήμη την εποχή εκείνη. Από το **1846 λειτουργεί ως Γυμνάσιο με το Βασιλικό Διάταγμα ΦΕΚ 33/31-12-1846**.
1761. Λειτουργεί **Σχολή Ελληνικών Μαθημάτων** από το **Πατριαρχείο**.
1762. **1764**. Το Μεσολόγγι ακμάζει και το Εμπορικό Ναυτικό του ανταγωνίζεται ισάξια το Ενετικό.
1763. Σχηματίζεται προσωρινή Κυβέρνηση με αρχηγό τον **Παναγιώτη Παλαμά** για την αντιμετώπιση της Επανάστασης, (Ορλωφικά). Στις **10 Απριλίου 1770** ο στόλος του Μεσολογγίου καταστρέφεται καθώς και η πόλη από τους Δουλτσινιώτες πειρατές Αλβανούς. Οι Μεσολογγίτες πηγαίνουν στα Επτάνησα και όταν τελείωσε η επανάσταση ξαναγυρίζουν στο Μεσολόγγι φτιάχνοντας ξανά το στόλο τους.
- 10 Απριλίου 1771**. Το Μεσολόγγι επαναστατεί. Οι Τούρκοι σφάζουν και λεηλατούν. Επί τρεις ημέρες η φωτιά καταστρέφει την πόλη. Καίγεται και η Παλαμαϊκή Σχολή.
1774. Έχουμε τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο, το Μεσολόγγι αντιστέκεται με οχυρώσεις στην πόλη και στην λιμνοθάλασσα.

1775. Στα **Αμπελάκια ή Τσαρίτσανη της Θεσσαλίας** γεννήθηκε ο **Επίσκοπος Ιωσήφ Ρωγών** και από πολύ νωρίς διακρίθηκε για την φιλομάθειά του. Διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα από τον τρικαλινό **Ιερέα Πολυζώη**, τον **Εθνομάρτυρα** και συνέχισε τις σπουδές του στην περίφημη σχολή της Τσαρίτσανης όπου ήταν μαθητής του δάσκαλου του Γένους και διαφωτιστή **Κωνσταντίνου Κούμα**. Σε ηλικία μόλις 14 ετών χειροτονήθηκε **Αναγνώστης** και στη συνέχεια ασπάστηκε το μοναχικό βίο και χειροτονήθηκε το **1798**, σε ηλικία 22 ετών, **διάκονος** και αργότερα **πρεσβύτερος στην Τσαρίτσανη** από τον **Επίσκοπο Ελασσόνας Ιωαννίκιο τον Α΄**.
1776. **1801**. Το Μεσολόγγι περιέρχεται στην δικαιοδοσία του Αλή Πασά και έχουμε εμπορική παρακμή.
1777. Έρχεται από την Πάτρα στο Μεσολόγγι ο **Ιωάννης Παπαρρηγόπουλος** και μύησε στη φιλική Εταιρεία αρματολούς του Ζυγού και πολλούς Μεσολογγίτες.

5 Μαρτίου 1821. Ο Στρατηγός Μακρής, με άλλους Καπεταναίους, Καραϊσκάκη, Ανδρούτσο, Πανουργιά, Στουρνάρη και Βαρνακιώτη συνεδριάζουν στη Λευκάδα και πήραν τις αποφάσεις τους. Με είκοσι οκτώ άνδρες κάνουν την πρώτη επίθεση εναντίον Τουρκικής αποστολής στη «Σκάλα Μαυρομμάτη» ανάμεσα στο χωριό Περιθώρι και τη Γαυρολίμνη κοντά στο Μεσολόγγι.

Εδώ συναντούν την Τουρκική φρουρά που μεταφέρει από το Μεσολόγγι στη Ναύπακτο τους φόρους, το «χαράτσι», της περιοχής και τους σκοτώνουν όλους παίρνοντας όλα τα χρήματα τα οποία στη συνέχεια μέρος αυτών τα μοίρασαν στους άνδρες τους και τα υπόλοιπα χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία του Ταμείου της Επανάστασης στο Μεσολόγγι.

Στη θέση «χαράτσι» σήμερα υπάρχει μαρμάρινη αναμνηστική στήλη του γεγονότος εκείνου.

20 Μαΐου 1821. Ο Μακρής ήρθε στο Μεσολόγγι και μαζί με τους οπλαρχηγούς, Παλαμά, Παπαλουκά, Τσιμπουράκη, Ραζηκότσικα, Καψάλη και άλλους αποφασίζουν γενική κινητοποίηση κατά των Τούρκων με αποκλεισμό στο Μακρυνόρος. Την επομένη ημέρα πηγαίνει στο Αιτωλικό όπου οι Τούρκοι παραδόθηκαν και αφήνοντας τον εξοπλισμό τους στον Μακρή και στους άνδρες του έφυγαν. Αμέσως υψώνουν τη σημαία της Επανάστασης.

Στους αγώνες για την λευτεριά συμμετέχουν οπλαρχηγοί, πολεμιστές από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό, Φιλέλληνες από Αμερική, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία, Πολωνία, Σουηδία, Ρωσία, Κύπρο και άλλα Κράτη.

16 Φεβρουαρίου 1822. Οι Έλληνες αναγκάζουν τον Τουρκικό Στόλο να φύγει ολοταχώς προς τη Ζάκυνθο.

4 Ιουλίου 1822. Μετά την καταστροφική μάχη του **Πέτα** για τους Έλληνες επαναστάτες, ο **Ομέρ Βρυώνης** και ο **Κιουταχής**, επικεφαλής 11.000 ανδρών, έρχονται χωρίς αντίσταση στην πεδιάδα του **Μεσολογγίου**, την οποία απέκλεισαν από ξηράς στις 25 Οκτωβρίου.

25 Οκτωβρίου του 1822. Ξεκίνησε η πρώτη πολιορκία του **Μεσολογγίου** από τους Οθωμανούς υπό τον **Ομέρ Βρυώνη** και τον **Κιουταχή**, αλλά και με τη στήριξη των Ελλήνων οπλαρχηγών **Βαρνακιώτη, Μπακόλα, Ίσκου, Ράγκου** και **Βαλτινού**.

25 Δεκεμβρίου 1822. Α΄ Πολιορκία του Μεσολογγίου, ανήμερα των **Χριστουγέννων**, από τον **Κιουταχή**.

7 Μαρτίου 1823. Ο μηχανικός Μιχαήλ Πέτρου Κοκκίνης, καταγόταν από τη Χίο, σπούδασε στην Ευρώπη, στρατιωτικός μηχανικός. Μετά το 1810 δίδασκε στην Ανωτέρα Ελληνική Σχολή του Βουκουρεστίου, σχέδιο, μαθηματικά, γερμανικά αλλά και γεωδαισία. Αυτό σημαίνει ειδίκευση σε θέματα οχυρωματικά, έτσι, αρχίζει συστηματικά την οχύρωση του Μεσολογγίου. Το τείχος άντεξε στη δεύτερη μεγάλη πολιορκία από τον Κιουταχή και μετά στην από κοινού πολιορκία με τον Αιγύπτιο πασά Ιμπραήμ.

Το τείχος πράγματι όπως έγινε, με τους 18 κατ'αρχήν προμαχώνες και τους άλλους πέντε μεταγενέστερα, την μεγάλη τάφρο πλάτους 9 μ. και βάθους 2,50μ. τον προφυλακτικό δρόμο 2μ. και την αντίταφρο πλάτους 2,50μ. και βάθους 1,20, αποτέλεσε τότε, μαζί με άλλα κανονιοστάσια και χαρακώματα το καλύτερα οχυρωματικό έργο στην Ελλάδα, το καύχημα του Κοκκίνη. Το τείχος, που παρά τις πλέον από εκατό χιλιάδες βόμβες και βλήματα που έριξαν οι Τουρκοαιγύπτιοι, άντεξε και δεν πάρθηκε.

1 Ιανουαρίου 1824. Εκδίδεται το πρώτο φύλλο των «**Ελληνικών Χρονικών**» από τον **Ιωάννη Μάγερ**.

Ο Μάγερ γεννήθηκε στο Σέφλιοντορφ της Ζυρίχης στις **30 Δεκεμβρίου 1798**. Σπούδασε Φαρμακοποιός στην πατρίδα του και στη συνέχεια ακολούθησε ιατρικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Φράιμπουργκ της Γερμανίας, χωρίς να τις

ολοκληρώσει. Στο επαναστατημένο τότε Μεσολόγγι έφθασε το Φθινόπωρο του **1822**, για να προσφέρει τις ιατρικές του γνώσεις στους τραυματίες του πολέμου και πολύ γρήγορα ενσωματώθηκε στις συνθήκες των κατοίκων της πόλης. Πολιτογραφήθηκε Έλληνας, άλλαξε θρησκευτικό δόγμα και παντρεύτηκε την Μεσολογγίτισσα Λαμπρινή – Αλτάνη Ιγγλέση και απέκτησε δύο κόρες.

Η μεγαλύτερη προσφορά του στον Αγώνα, στο πολιορκημένο Μεσολόγγι, υπήρξε η έκδοση της εφημερίδας «Ελληνικά Χρονικά» που κυκλοφόρησε την **1η Ιανουαρίου 1824**. Ως τυπογραφείο χρησιμοποιήθηκε αυτό του **Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου** και στη συνέχεια αυτό που έφεραν Φιλέλληνες από το Λονδίνο το 1823. Στο τυπογραφείο του τυπώθηκε από τον τυπογράφο **Δημήτριο Μεσθενέα** ο **Ύμνος στην Ελευθερία**. Η ελευθερία του τύπου για τον Μάγερ ήταν αδιαπραγμάτευτη μάλιστα τολμούσε να ασκήσει κριτική σε όλους.

10 Αυγούστου 1823. Πραγματοποιείται η ταφή του οπλαρχηγού **Μάρκου Μπόσταρη**.

4 Ιανουαρίου 1824. Ο Λόρδος Βύρων φτάνει στο Μεσολόγγι. Ο Λόρδος Βύρων γεννήθηκε στις 22 Ιανουαρίου 1788 στο Γκέντλιγκ του Λονδίνου της Μεγάλης Βρετανίας. Η γενέτειρά του το 1989 αδελοποιήθηκε με το Δήμο Ι. Π. Μεσολογγίου. Ο πατέρας του, Τζον Μπάιρον, ήταν πλοίαρχος του Βασιλικού Ναυτικού και η μητέρα του, Κατερίνα, το γένος Γκόρντον, απόγονος του Βασιλιά της Αγγλίας, Εδουάρδου Γ΄. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ και απέκτησε πολύ καλή μόρφωση.

Ανήσυχος χαρακτήρας, ξεκίνησε τις περιπλανήσεις του ξεκινώντας από την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Τουρκία, την Αλβανία, για να καταλήξει στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στο Μεσολόγγι, όπου και άφησε την τελευταία του πνοή, **στις 6 μ. μ., 19 Απριλίου 1824**, ύστερα από σπασμούς και πυρετό. Ήταν μόλις 37 χρόνων. Ο ίδιος επιθυμούσε να ταφεί στην Ελλάδα, το σώμα του ταριχεύτηκε και μεταφέρθηκε στην πατρίδα του και η ταφή του έγινε στον οικογενειακό του τάφο, στο Nottinghamshire.

Ο Εθνικός μας ποιητής, Διονύσιος Σολωμός, αφιερώνει για τον θάνατο του Λόρδου Μπάιρον στον Εθνικό μας Ύμνο την παρακάτω στροφή:

«Λευθεριά, για λίγο πάψε/ να χτυπάς με το σπαθί/ τώρα σίμωσε και κλάψε/ εις του Μπάιρον το κορμί».

20 Απριλίου 1825. Ο Κιουταχής αρχίζει τη Β΄ Πολιορκία του

Μεσολογγίου.

1825 4 Αυγούστου. Στον Μητροπολιτικό Ναό του Ναυπλίου είχε συγκεντρωθεί πολύς κόσμος. Πολεμιστές καταρρακωμένοι, ανάπηροι, θύματα του μεγάλου και πολυαίματου αγώνα. Μόλις είχαν πληροφορηθεί με αγωνία τις μεγάλες μάχες που έδιναν οι Μεσολογγίτες. Αλλοίμονο, έλεγαν αν πέσει το Μεσολόγγι. Το Μεσολόγγι είχε συντρίψει τον Κιουταχή. Μια επιβλητική φωνή ακούγεται, ήταν του Αναστάσιου Πολυζωΐδη, δημοσιογράφου, πολιτικού, συγγραφέα, δικαστικού, Νομάρχη, εκλεγμένο πληρεξούσιο, μέλος του Αρείου Πάγου και μετέπειτα Υπουργού Παιδείας.

Εκφωνεί τον πανηγυρικό μέσα στην εκκλησία και στο τέλος επίσημα και επιβλητικά προσθέτει: *«Μεσολόγγι! **Πόλιν Ιεράν** σε ονομάζω, διότι ηξιώθης να έχεις Ιερά κειμήλια εναποτεθειμένα εις τους κόλπους σου τους μεγαλύτερους άνδρας, όσοι εις την Ιστορίαν της Νεωτέρας Ελλάδος διέπρεψαν»*,

1825 1 Οκτωβρίου. Οι Μεσολογγίτες ανατινάζουν το μεγάλο ύψωμα των Τούρκων μπροστά στον προμαχώνα της Ενώσεως.

1825 12 Δεκεμβρίου. Ο Ιμπραήμ πασάς ενισχύει τον πολιορκητή Κιουταχή.

1825 26 Δεκεμβρίου. Ο Ιμπραήμ πασάς στρατοπεδεύει μπροστά στο Μεσολόγγι.

1826 9 Ιανουαρίου. Ο Μιαούλης έρχεται με το στόλο του στο Μεσολόγγι και φέρνει τρόφιμα. Αυτός όμως ήταν και ο τελευταίος ανεφοδιασμός της πόλης.

1826 6 Απριλίου. Ημέρα Τρίτη, βλέποντας πως ήταν αδύνατο να έρθουν ενισχύσεις για τον Αγώνα, Εκκλησία, Οπλαρχηγοί και «Καπεταναίοι» της πόλης, αποφάσισαν τη συγκρότηση προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής η οποία συνεδρίασε στον περίβολο της Αγίας Παρασκευούλας για να πάρει τη μεγάλη απόφαση για την Έξοδο.

Η Επιτροπή αποτελούνταν από τους: Επίσκοπο Ιωσήφ Ρωγών και Κοζύλης, Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλο, Παναγιώτη Παλαμά, Ιάκωβο Μάγερ, Χρήστο Καψάλη, τους Οπλαρχηγούς, Θανάση Ραζηκώτσικα, Νότη Μπότσαρη, Δημήτρη Μακρή, Κίτσο Τζαβέλλα, Γεώργιο Κίτσο, Ν. Στουρνάρα, Δημ. Κοντογιάννη, Κώστα Βλαχόπουλο, Δημ. Γεροθανάση, Δ. Σιαδήμα, το Φρούραρχο Μήτρο Δεληγιώργη, τους Αντιστράτηγους Γιαννάκη Ραζηκώτσικα, Παν. Σωτηρόπουλο, Γεώρ. Τζαβέλα, Ζάχο Μήλιο, Β. Χασάπη, Κων. Τσιριγώτη, Αθ. Κουτσουνίκα, Γιώτη Γκιώνη, Νικ. Καραμήστο και άλλους καπεταναίους. Πρόεδρος ορίστηκε ο Επίσκοπος Ρωγών και Κοζύλης,

Ιωσήφ. Δύσκολες ώρες, λίγος ο χρόνος. Αυτές τις δύσκολες ημέρες, ο Επίσκοπος, γίνεται Κυβερνήτης, Εθνάρχης, Στρατηγός, γίνεται ο Δεσπότης του Μεσολογγίου. Είχε μεγάλη επιρροή και δεν γινόταν τίποτα στο Μεσολόγγι χωρίς την παρουσία του.

Το συμβούλιο που θα προεδρεύσει ο Επίσκοπος ονομάστηκε «**Συμβούλιο του Θανάτου**». Τις ώρες αυτές η Αγία Παρασκευούλα στέκει δίπλα στον καθένα και τον φωτίζει για τις επόμενες αποφάσεις.

Η ώρα της μεγάλης μάχης πλησιάζει. Η πρόταση ήταν πολύ σκληρή, σφαγή όλων των γυναικόπαιδων του Μεσολογγίου, προκειμένου να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων. Ο Επίσκοπος Ιωσήφ αντέδρασε αμέσως λέγοντας: «*Εν ονόματι της Αγίας Τριάδος, αν τολμήσετε να πράξετε τούτο, πρώτον θυσιάσατε εμένα και σας αφήνω κατάρρα του Θεού και της Παναγιάς μας και το αίμα των αθώων να πέσει εις τα κεφάλια σας*». Ο Επίσκοπος, όπως γράφει ο Κασομούλης, άρχισε να κλαίει, όλοι έμειναν σιωπηλοί-βουβοί για αρκετή ώρα. Αποφασίστηκε να μη θανατώσουν τα γυναικόπαιδα.

Στη συνέχεια συντάσσει την απόφαση και το σχέδιο της Εξόδου, το υπαγορεύει στον λόγιο Νικόλαο Κασομούλη, από τη Σιάτιστα της Κοζάνης. Η απόφαση αποτελείται από δεκαεπτά άρθρα με αναφορά στον αγώνα για την Ελευθερία ή τον Θάνατο. Η Έξοδος αποφασίστηκε ομόφωνα να γίνει Σάββατο Λαζάρου προς Κυριακή των Βαΐων, **στις 10 με 11 Απριλίου του 1826, τα μεσάνυχτα ώρα 10 με 12**. Έτσι, η τύχη, η δόξα, ο αιώνιος θρύλος, η λύση της τραγωδίας του Μεσολογγίου, κρίθηκαν στο Συμβούλιο αυτό με αυτή την απόφαση που υλοποιήθηκε στη συνέχεια. Ο Μάγερ, μετά το Συμβούλιο, σε επιστολή του γράφει: «*Καταντήσαμε εις τοιαύτην ανάγκην, ώστε να τρεφώμεθα από τα πλέον ακάθαρτα ζώα: γάτες, ποντίκια και σκυλιά. Υποφέρομεν φρικτά από πείναν και από δίψαν...*».

Μετά την Έξοδο η εκκλησία καταστράφηκε από τους Τούρκους. Με την απελευθέρωση του Μεσολογγίου, **2 Μαΐου 1829**, κτίστηκε πάνω στα χαλάσματα της παλαιάς, νέα εκκλησία στη μορφή που είναι σήμερα. Στο ιστορικό αυτό εκκλησάκι δεν τελούνται Θείες Λειτουργίες ή άλλα μυστήρια γιατί ο χώρος του Καθολικού είναι πολύ μικρός.

1826 10 Απριλίου. Οι «**Ελεύθεροι Πολιορκημένοι**» επιχειρούν **ΗΡΩΙΚΗ ΕΞΟΔΟ**. Ολική καταστροφή της πόλης. Ανατινάξεις **Χρήστου Καψάλη** και **Επισκόπου Ρωγών και Κοζύλης Ιωσήφ**.

Το κανονοστάσιο του ανεμόμυλου λειτουργούσε μέχρι την τελευταία στιγμή της Εξόδου, που κατέφυγε ο **Επίσκοπος Ιωσήφ** και γράφτηκε ο τραγικός επίλογός της. Αφού κράτησαν τους Τούρκους 2 ημέρες, το ξημέρωμα της **Μεγάλης Δευτέρας, 12 Απριλίου 1826,**

έβαλε φωτιά στο τελευταίο μπαρούτι και ανατινάχτηκαν, μαζί με τους εχθρούς για να μην πέσουν ζωντανοί στα χέρια των τούρκων εισβολέων. Ανάμεσα στα συντρίμια οι εισβολείς βρήκαν μισοζώντανο τον Επίσκοπο και αφού τον βασάνισαν, τον κρέμασαν πάνω στα ερείπια του Ανεμόμυλου όπου ξεψύχησε μαρτυρικά στις **13 Απριλίου 1826**.

Η ανατίναξη της πυριτιδαποθήκης, που ήταν κάτω από τον Προμαχώνα του Μάρκου Μπότσαρη, από τον **Δημογέροντα Χρήστο Καψάλη** έγινε σχεδόν τις ίδιες ώρες με την ανατίναξη του ανεμόμυλου δηλαδή μετά την Έξοδο. Ο Χρήστος Καψάλης, προτιμώντας τον θάνατο από την αιχμαλωσία, ανατίναξε το σπίτι του όπου είχαν καταφύγει τετρακόσιες ψυχές, γυναικόπαιδα και τραυματίες, παρασύροντας στον θάνατο και πολλούς Τούρκους που είχαν εισβάλει.

1827 6 Σεπτεμβρίου. Ο Ελληνικός στόλος εμφανίζεται μπροστά στο Μεσολόγγι.

1829 2 Μαΐου. Υπογράφεται η συνθήκη για την απελευθέρωση του Μεσολογγίου όπου οι Τούρκοι παρέδωσαν την πόλη. Ακολούθησε η επιστροφή, στο ελεύθερο πλέον Μεσολόγγι, των κατοίκων από τον Κάλαμο, την Πάτρα, το Ναύπλιο και από άλλα μέρη της χώρας.

1829 8 Μαΐου. Ο Γενικός Γραμματέας της Επικράτειας **Σπυρίδων Τρικούπης** που ήταν στην Αίγινα σε μεγάλη συγκέντρωση πολιτών εκφωνεί πανηγυρικό λόγο ζητώντας από τον **Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια** να μεριμνήσει για τα λείψανα όλων των πεσόντων κατά την Έξοδο της 10ης Απριλίου 1826. Ο Κυβερνήτης αμέσως έκανε δεκτό το αίτημα του Τρικούπη και στις **14 Μαΐου 1829** έδωσε τη διαταγή **12449**, *«Να συναχθώσιν τα λείψανα των θυμάτων της Πολιορκίας και της Εξόδου και να προσδιορισθεί ο τόπος όπου πρέπει να εναποτεθώσιν»*. Η απόφαση έχει αναπαραχθεί σε εγχάρακτη πλάκα μέσα στον Κήπο των Ηρώων.

Οι Μεσολογγίτες που έχουν επιστρέψει, από όπου και να βρισκόταν, άρχισαν να συλλέγουν μέσα από την πόλη τα λείψανα των ανώνυμων νεκρών – πεσόντων και η συγκέντρωσή τους ήταν ο Ιερός Ναός του Αγίου Παντελεήμονα. Παράλληλα προκηρύχθηκε αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για την ανέγερση του μνημείου στα μυκηναϊκά πρότυπα. Όμως, μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια, το θέμα της ανέγερσης του μνημείου καθυστέρησε, μέχρι την ανάληψη της διακυβέρνησης της Χώρας από τον **Βασιλιά Όθωνα**.

1829 14 Μαΐου. Ο Κυβερνήτης της Ελλάδος **Ιωάννης Καποδίστριας** υπογράφει την απόφαση **12449**, και όριζε για την περισυλλογή των οστών των Αγωνιστών που αρχικά τοποθετήθηκαν στο Ιερό Ναό του Αγίου Παντελεήμονος και στη συνέχεια,

18 Οκτωβρίου 1838, παρουσία του **Βασιλιά Όθωνα** και της **Βασίλισσας Αμαλίας** μετά τη Θεία λειτουργία στον Ιερό Ναό του **Αγίου Παντελεήμωνος**, έγινε με μεγάλη επισημότητα, η ανακομιδή των Ιερών Λειψάνων για να τοποθετηθούν στον Κήπο των Ηρώων, σε κοινό τάφο – Τύμβο, ταυτόχρονα έγιναν και τα αποκαλυπτήρια του **μνημείου του Μάρκου Μπότσαρη** στον ίδιο χώρο με το ακόλουθο επίγραμμα σε αρχαιοελληνική γλώσσα γραμμένο:

**ΜΑΡΚΟΥ ΒΩΣΑΡΕΩΣ ΑΓΝΟΥ ΜΗΣΤΩΡΟΣ ΑΥΤΗΣ/ΗΓΗΤΟΡΟΣ ΨΥΧΗΝ ΔΗ
ΕΡΑΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΠΡΟ/ΣΩΜΑΤΟΣ ΟΙ ΕΚΔΥΣΑΜΕΝΟΥ ΤΟΔΕ
ΣΗΜΑ/ΤΕΤΥΚΤΑΙ/ΕΛΛΑΣ ΤΟΥΣ ΑΓΑΘΟΥΣ ΟΥ ΦΗΣΙ ΠΟΤ’/ΕΙΝΑΙ ΘΝΗΤΟΥΣ**

Έτσι έχουμε, τη δημιουργία του Τύμβου με το μαρμάρινο λιοντάρι στο πάνω μέρος του.

Υπάρχουν μνημεία που συνδέονται με την Ιστορία του Μεσολογγίου την μεγάλη νύχτα του χαλασμού, προτομές, πλάκες, σταυροί και στήλες των: Μάρκου Μπότσαρη, Δήμου Τσέλιου, Ιάκωβου Μάγερ, Ιωσήφ Ρωγών, Μιχαήλ Κοκκίνη, Πέτρου Ντόβα, Οικογένειας Δροσίνη, Αθανασίου Ραζηκότσικα, Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, Ανδρέα Μιαούλη, Γιώργου Καραϊσκάκη, Γιώργου Κίτσου, Δημητρίου Μακρή, Διονύσιου Σολομού, Μήτρου Δεληγεώργη, Νότη Μπότσαρη και άλλων Αγωνιστών, Ηρώο Σουηδών, Ρώσων, Κυπρίων, Πολωνών, Ιταλών, Γερμανών, Θρακών, Γάλλων, Αμερικανών, Φιλελλήνων και άλλων Πόλεων και Κρατών και όλα μαζί φθάνουν περίπου 50.

1858. **1858**. Η εγκαταλελειμμένη έκταση γύρω από τον Τύμβο και το Μνημείο άρχισε να διαμορφώνεται σε Κήπο. Η πρωτοβουλία της διαμόρφωσης του χώρου σε Κήπο ανήκε στον Υπολοχαγό ιππικού Γεώργιο Κουτκουτάκη, Υπασπιστή του Φρουραρχείου του Μεσολογγίου. Ακολούθησε η δενδροφύτευση με δενδρύλλια και άνθη που έστειλαν από την Αθήνα οι Βασιλείς, Αμαλία και ο Όθωνας, οι οποίοι δώρισαν και το μαρμάρινο λιοντάρι που τοποθετήθηκε στο πάνω μέρος του Τύμβου και τη μαρμάρινη πλάκα με το εγχάρακτο επίγραμμα σε αρχαϊκή γραφή του Καθηγητή του Πανεπιστημίου Δημήτριου Σεμιτέλου. Τότε πήρε και την επίσημη ονομασία ως **«Κήπος των Ηρώων»**, που καλύπτει μια έκταση δεκατεσσάρων περίπου στρεμμάτων.

1835 7 Δεκεμβρίου. Σταθμός για τη Διοικητική οργάνωση του Μεσολογγίου, καθώς ανακηρύσσεται και επίσημα **Δήμος, ΦΕΚ 19Α 07 - 12 - 1835**. Μετά την απελευθέρωση, 1829, και την ίδρυση του Νεοελληνικού Κράτους, το Μεσολόγγι οργανώνεται ως Δήμος στο πλαίσιο της ανασυγκρότησης της χώρας και σηματοδοτεί τη μετάβαση από την εμπόλεμη κατάσταση στην οργάνωση της καθημερινής ζωής. Το **1838**, με εντολή του Βασιλιά Όθωνα χτίζεται το τείχος και ξεκινά η ανάδειξη της πόλης ως "Ιεράς Πόλεως".

1850. Αρχίζουν οι «Γιορτές Εξόδου» ή Θυσία των Μεσολογγιτών από τους συγγενείς των πεσόντων στην Έξοδο της Φρουράς, 10 Απριλίου 1826. Τη χρονιά εκείνη, το Σάββατο του Λαζάρου, ο **Ανδρέας Παλαμάς, Υμνογράφος και Πρωτοψάλτης**, θείος του Κωστή Παλαμά, παρουσία συγγενών Ηρώων της Εξόδου και πολλών Μεσολογγιτών μίλησε συγκινητικά για τους πεσόντες στην Έξοδο μπροστά στο αρχοντικό του **Χρυσόγελου**, στη διασταύρωση των οδών **Λόρδου Βύρωνος και Κατάσου**. Στη συνέχεια όλοι μαζί, Κλήρος και λαός, πήγαν στον Κήπο των Ηρώων κρατώντας από ένα κερι στο χέρι, όπου οι Ιερείς **π. Στέφανος** από τον Άγιο Σπυρίδωνα και **π. Ιερόθεος** από τον Άγιο Παντελεήμονα, έψαλαν τρισάγιο στο μνήμα των πεσόντων, έτσι, **καθιερώθηκε η μετάβαση στον Κήπο των Ηρώων**.

1859 5 Απριλίου. Ο Μητροπολίτης Αιτωλίας και Ακαρνανίας, **Θεόφιλος Βλαχοπαπαδόπουλος**, μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, καθιέρωσε το πρώτο μνημόσυνο των πεσόντων την Κυριακή των Βαΐων στον Κήπο των Ηρώων και την επόμενη χρονιά, **1860**, ο φοιτητής **Κωστής Παλαμάς** εκφωνεί το ποίημά του «**Το Μεσολόγγι**».

1874. Επί Πρωθυπουργίας **Χαρίλαου Τρικούπη** άρχισε η κατασκευή του δρόμου προς την Τουρλίδα και ολοκληρώθηκε το **1881**. Ο χωμάτινος δρόμος διέσχισε τη λιμνοθάλασσα και είχε οκτώ ξύλινες καμάρες (γέφυρες) για την επικοινωνία των υδάτων. Σήμερα είναι ασφαλτοστρωμένος και αποτελεί έναν από τους γραφικούς παραθαλάσσιους δρόμους στην περιοχή με μοναδικό φυσικό περιβάλλον.

1875. Ο Δήμαρχος Μεσολογγίου, **Γιάννης Γιαννόπουλος**, τυπώνει το πρώτο πρόγραμμα των Γιορτών Εξόδου.

1876. **1884.** Ο Δήμαρχος Μεσολογγίου, **Ηλίας Παπαδόπουλος**, δίνει πλέον και επίσημα χαρακτήρα στις Γιορτές Εξόδου και καθιστά Δημοτικό τον εορτασμό της Επετείου της Εξόδου.

1888, Ολοκληρώθηκε η κατασκευή του Σιδηροδρόμου Βόρειο - Δυτικής Ελλάδος, Σ.Β.Δ.Ε., στο Μεσολόγγι.

1895 16 Απριλίου. Ο Μεσολογγίτης Πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης αποτυγχάνει στις Εκλογές. Στις **30 Μαρτίου 1896** ο Χαρίλαος Τρικούπης αφήνει την τελευταία του πνοή στις Κάννες όπου αυτοεξορίστηκε. Η σωρός του έφθασε στο λιμάνι του Πειραιά στις **9 Απριλίου 1896** και τέθηκε σε λαϊκό προσκύνημα στον Ιερό Ναό της Ζωοδόχου Πηγής.

Χαρίλαος Τρικούπης, ο Πρωθυπουργός του «**Τις πταίει;**» και του «**Δυστυχώς επτωχεύσαμεν**», αλλά και ο αισιόδοξος πολιτικός που είπε, «**Η Ελλάς προώριστα να ζήση και θα ζήση**». Θεμελιωτής του Ελληνικού Κοινοβουλευτισμού, ο Πρωθυπουργός του Εκσυγχρονισμού και των Ελληνικών Σιδηροδρόμων. Βουλευτής στα 33, Υπουργός στα 34, Αρχηγός κόμματος στα 40 και Πρωθυπουργός στα 43. Κυριάρχησε στην πολιτική ζωή της Ελλάδας από το **1875 μέχρι το 1895**, με χαρές, με λύπες και απογοητεύσεις. Στις βουλευτικές εκλογές της 16 Απριλίου 1895 το Εθνικό Κόμμα του **Θεόδωρου Δηλιγιάννη** επικρατεί του Νεωτερικού Κόμματος του **Χαρίλαου Τρικούπη**, ο οποίος δεν εκλέγεται Βουλευτής Μεσολογγίου για 5 ψήφους. Στη θέση του εκλέχθηκε ο Μιλτιάδης Γουλιμής. Ο Χαρίλαος Τρικούπης αποσύρθηκε από την ενεργό πολιτική εκφράζοντας τη στενοχώρια του με την φράση «**Ανθ' ημών Γουλιμής... Καληνύχτα σας!**».

1896. Το Μεσολόγγι έχει και Αθλητική παράδοση. Πήρε μέρος στους πρώτους Ολυμπιακούς αγώνες του 1896. Το **1996**, εκατό χρόνια μετά, ο Δήμος Μεσολογγίου σε συνεργασία με την Ελληνική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων ανεγείρει στον Κήπο των Ηρώων, Ολυμπιακό Μνημείο - Βωμό της Ολυμπιακής Φλόγας, που την εποχή εκείνη ήρθε τιμητικά στο Μεσολόγγι κατά την διαδρομή της φλόγας προς την ATLANTA. Σε κάθε Ολυμπιάδα, όπου διεξάγονται οι Ολυμπιακοί Αγώνες, ο Δήμος Μεσολογγίου παραδίδει περγαμηνή με τον Ολυμπιακό Ύμνο του Κωστή Παλαμά.
1897. Επί Πρωθυπουργίας **Γεωργίου Θεοτόκη** και με Βασιλικό Διάταγμα, οι Γιορτές Εξόδου, γιορτάζονται ως **Εθνική Τοπική Γιορτή**, και το **1930**, καθιερώθηκε η «πομπή» από μαθητές και μαθήτριες με στολές, άρματα και λιβανιστήρια.

Το 1930 με εισήγηση του αείμνηστου Δημάρχου **Χρήστου Ευαγγελάτου** προς τον Πρωθυπουργό **Ελευθέριο Βενιζέλο**, άρχισε η κατασκευή του λιμανιού που συνδέθηκε μέσω διαύλου με την ανοικτή θάλασσα της Τουρλίδας, ολοκληρώθηκε το **1940**.

1937 22 Απριλίου. Το Μεσολόγγι ονομάστηκε «**Ιερή Πόλη**» με απόφαση του **Βασιλέως Γεωργίου Β΄**, ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου με πρόεδρο τον Ιωάννη Μεταξά, **Νόμος 645, ΦΕΚ 153, τ. Α΄ / 1937**. Η Επέτειος της Ηρωικής Εξόδου της Φρουράς του Μεσολογγίου ορίζεται ημέρα **Εθνικού Εορτασμού**. Το Μεσολόγγι και η πόλη **Άλαμο των ΗΠΑ**, είναι οι μοναδικές πόλεις στον κόσμο που φέρουν τον τίτλο «Ιερές» για ιστορικούς και ηρωικούς λόγους!

1943. Πεθαίνουν σε διάστημα σαράντα ημερών οι τρεις μεγάλοι των Γραμμάτων Μεσολογγίτες, στις **17 Ιανουαρίου ο Αντώνης Τραυλαντώνης, στις 27 Ιανουαρίου ο Μιλτιάδης Μαλακάσης και στις 27 Φεβρουαρίου ο Εθνικός μας ποιητής Κωστής Παλαμάς.**

Στο Μεσολόγγι άρχισαν να έρχονται πολλοί και σημαντικοί Έλληνες και ξένοι επισκέπτες όπως, η **Αυτοκράτειρα της Αυστρίας, Ελισάβετ**. Οι Αδελφοί, **Γεώργιος και Αναστάσιος Χατζηκώστας**, οι Αδελφοί **Θεόδωρος και Κωνσταντίνος Ξενοκράτης** και άλλοι.

1946. Με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Ιερής Πόλης Μεσολογγίου, καθιερώθηκε ο δρόμος Θυσίας που ξεκινά από το Μοναστήρι του Αγίου Συμεών και τελειώνει στον Κήπο των Ηρώων. Την Πομπή παρακολουθούν Αρχιερείς, Κληρικοί, η Πολιτική, η Πολιτειακή και η Στρατιωτική Ηγεσία, Εκπρόσωποι Ξένων Κρατών, μαθητές Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης, σπουδαστές Γ/θμιας Εκπαίδευσης, Σύλλογοι από όλα τα μέρη της Ελλάδας και πλήθος κόσμου.

1961 1 και 2 Απριλίου. Εορτασμός της 135ης Επετείου της Εξόδου και της 137ης Επετείου από τον θάνατο του Λόρδου Βύρωνα. Ο αείμνηστος Δήμαρχος Μεσολογγίου Χρήστος Ευαγγελάτος, με προσκλήσεις του καθώς και το πρόγραμμα για κοινό εορτασμό καλεί τους Βασιλείς, τον Πρωθυπουργό, το Υπουργικό Συμβούλιο, Βουλευτές, Πρέσβεις Ξένων Κρατών, Πνευματικά Ιδρύματα και τους Δημότες να παραστούν σ' αυτόν τον εορτασμό.

2006. Στις Γιορτές Εξόδου προσκαλεσμένος από τον Δήμο Μεσολογγίου και τον αείμνηστο Μητροπολίτη Αιτωλίας και Ακαρνανίας **Κοσμά** ήταν ο Μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος **Χριστόδουλος**. Στον εορταστικό του λόγο στον Κήπο των Ηρώων το Σάββατο το βράδυ μεταξύ των άλλων

είπε: «...Νύχτα έγινε και η Αρχαία Έξοδος από την Αίγυπτο, η οποία εσηματοδότησε το Πάσχα των Εβραίων. Νύχτα έγινε και η δική μας, του Μεσολογγίου, μια εβδομάδα προ του Πάσχα, παραμονή των Βαΐων, γι' αυτό και ο μεγάλος Σολωμός τη στόλισε ποιητικά «με φύλλα της Λαμπρής, με φύλλα τω Βαϊώνε». Ο Χριστός εισήρχετο στην Αγία Πόλι Ιερουσαλήμ, οι Χριστιανοί εξήρχοντο από την Ιερά Πόλι του Μεσολογγίου...».

Σαν συμπέρασμα της Μεσολογγίτικης αυτής μεγαλοσύνης λέμε, ότι ο θάνατος των Μεσολογγιτών – Εξοδιτών **«ΑΝΕΣΤΗΣΕ»** το Έθνος και να πούμε ότι η **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ** δεν χαρίζεται αλλά κερδίζεται με **ΑΓΩΝΕΣ**. Δεν είναι υπερβολή, μετά από διακόσια χρόνια να πούμε ότι, **απ' την τέφρα του Μεσολογγίου, η Ελλάδα αναγεννήθηκε σαν τον Φοίνικα.**

Τελειώνοντας αυτή την μικρή μας καταγραφή στο πλαίσιο των διακοσίων χρόνων από την Έξοδο των Ελεύθερων Πολιορκημένων του Μεσολογγίου και μέσα από τις εκατοντάδες επιστολές που έστειλαν μετά την Έξοδο οι διασωθέντες προς τους Κυβερνόντες, επιλέξαμε την παρακάτω:

Εξοχώτατε,

Η υποφαινομένη είμαι Μεσολογγίτισσα. Ο άνδρας μου και τα αδέλφια μου εσκοτώθησαν όλοι, οι μεν εις την πολιορκίαν, οι δε εις την Έξοδον Μεσολογγίου, εγώ δε με μίαν ανήλικον κόρην μου ηχμαλωτίσθημεν και εφέρθημεν εις Αλεξάνδρειαν.

Ήδη δε ελευθερωθείσαι με την βοήθειαν του Θεού ήλθομεν ενταύθα ομού με την κόρην μου, αλλά γυμναί, υστερούμεναι το ψωμί και αυτής της ημέρας. Επιθυμούμεν να υπάγωμεν εις την Πατρίδα μας και δεν έχομεν τα έξοδα, μήτε το ψωμί του δρόμου. Όθεν προστρέχω μετά δακρύων εις το έλεος της Σεβαστής Κυβερνήσεως, παρακαλούσα να λάβη οίκτον να μας οικονομήση διά να υπάγωμεν και εις την Πατρίδα μας.

Υποσημειούμαι με σέβας βαθύτατον.

Την 24 Ιουνίου 1830 η ταπεινή δούλη σας

Ναύπλιον, Πανώρια Μαλακασοπούλα